

Župna kateheza u izgradnji župne zajednice kao proročke zajednice

Josip Šimunović*

Sažetak

Članak govori o župnoj katehezi u izgradnji župne zajednice kao proročke zajednice. Tema je aktualna te iz konkretne crkvene situacije u Republici Hrvatskoj veoma potrebna u smislu dubljeg i detaljnijeg razmišljanja o (ne)ostvarenju, cilju i zadaćama župne kateheze kao i djelotvornijeg osmišljavanja cjelokupnoga pastoralno–katehetskog rada i života župne zajednice. Prvi dio članka govori o ostvarenju župne zajednice kao proročke zajednice. Drugi dio stavlja naglasak na župnu katehezu u službi životne vjere članova župne zajednice. Treći dio članka osvrće se na ulogu župnika kao glavnog katehete i kao najvažnijeg odgojitelja u vjeri u župnoj zajednici.

Ključne riječi: župna kateheza, župna zajednica, župnik–kateheta i odgojitelj u vjeri

Uvod

Tema ovog razmatranja o *Župnoj katehezi u izgradnji župne zajednice kao proročke zajednice* veoma je aktualna te iz konkretne crkvene situacije u Republici Hrvatskoj veoma potrebna u smislu dubljeg i detaljnijeg razmišljanja o (ne)ostvarenju, cilju i zadaćama župne kateheze kao i djelotvornijeg osmišljavanja cjelokupnoga pastoralno–katehetskog rada i života župne zajednice. Župnu katehezu smještamo u župnu zajednicu, i kao takva, ona je jedan, ali ne jedini od životnih čimbenika vjerske izgradnje članova župne zajednice, bez obzira na njihovu životnu dob, stupanj crkvenosti i profesionalnu orijentaciju. Župna kateheza je trajni oblik vjerskoga odgoja i obrazovanja koji potiče na promjenu vlastitog života te na konkretno i djelatno uključivanje vjernika *ad intra* i *ad extra* u župnu zajednicu i u društvenu stvarnost.

U našem razmišljanju ostavit ćemo po strani ostale životne čimbenike vjerske izgradnje članova župne zajednice, a više pozornosti posvetit ćemo župnoj katehezi, što je i tema ovog priloga. Sam naslov teme našeg razmišljanja ističe nekoliko podtema o kojima bi trebalo detaljnije progovoriti. To su: ostvarenje župne zajed-

* Prof. dr. sc. Josip Šimunović, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Adresa: Vlaška 38, p. p. 432, 10001 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: josip.simunovic@zg.htnet.hr

nice kao proročke zajednice, župna kateheza u službi životne vjere članova župne zajednice te uloga župnika kao glavnoga katehete i kao najvažnijeg odgojitelja u vjeri u župnoj zajednici. Iz navedenih podtema uočava se da će u razmišljanju biti govora o planu i programu župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*¹ te o ulozi župnika u ostvarenju župne zajednice kao proročke zajednice i unutar nje župne kateheze. Tako smo pokušali spojiti desetetu obljetnicu izlaska plana i programa župne kateheze, koji ima vrlo vrijedne poticaje u oblikovanju župne kateheze kao obnoviteljske snage u župnoj zajednici i same župne zajednice, ali i svoje nedorečenosti koje je potrebno doricati teoretski i praktički, u konkretnim planovima i programima katehetskih skupina, te Svećeničku godinu koju proslavljamo, ali i u kojoj razmišljamo o identitetu svećenika na početku trećega tisućljeća.

1. Ostvarenje župne zajednice kao proročke zajednice

1.1. Proroci u Starome zavjetu i u počecima Crkve

Ako se vratimo na početke Crkve, možemo uočiti da je prva crkva poznavala proroke unutar svojih zajednica. To su bili muškarci i žene² »koji su u zajednici imali temeljnu ulogu: nošeni Duhom Svetim nanovo ponuditi Gospodinove riječi za vrijeme liturgijskih čina«. ³ Brojni tekstovi govore o prisutnosti proroka i njihovoj ulozi u kršćanskoj zajednici. Izdvajamo dva teksta. Prvi je iz Prve poslanice Korinćanima:

I jedne je Bog postavio u Crkvi: prvo za apostole, drugo za proroke, treće za učitelje; zatim je dao dar čudesa, onda dar ozdravljanja, dar pružanja pomoći, dar upravljanja, dar različitih jezika. Zar da svi budu apostoli? Zar svi proroci? Zar svi učitelji? Zar svi čudotvorci? Zar svi mogu imati darove ozdravljanja? Zar svi mogu govoriti jezike? Zar svi mogu tumačiti? (1Kor 12, 28–30).

Drugi tekst je uzet iz Poslanice Efežanima: »On 'dade' jedne kao apostole, druge kao proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje.« (Ef 4, 11). U tim je tekstovima vidljivo da su »proroci stavljeni uz apostole kao oni koji obavljaju institucionalnu službu u zajednici; smatraju se temeljima Crkve jer potiču i daju konkretnu poduku zajednici kako bi dosljedno živjela vjeru«. ⁴ Zajedno s

1 Hrvatska biskupska konferencija — Nacionalni katehetski ured, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb–Zadar, 2000.

2 Dj 13, 1: »U antiohijskoj Crkvi bilo je proroka i učitelja, i to: Barnaba, Šimun zvan Niger, Lucije Cirenac, Manaen, koji je odgojen zajedno s Herodom, tetarhom, i Savao.«
Dj 21, 7–10: »Završavajući tako plovidbu, iz Tira stigismo u Ptolemaidu, gdje pozdravismo braću i ostadosmo kod njih jedan dan. Sutradan otputovasmo i dođosmo u Cezareju gdje udosmo u kuću Filipa — evanđelista iz kruga Sedmorice — te ostadosmo kod njega. On je imao četiri kćeri djevice, obdarene proročkim darom.«

3 Fisichella, Rino, Proroštvo, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009, str. 944.

4 *Isto.*

ostalim karizmaticima imali su zadaću *graditi* Crkvu, Tijelo Kristovo. Govorili su razumljivim jezikom te su hrabрили, tješili, podupirali i izgrađivali članove zajednice.⁵

Iako smo započeli razmišljanjem o prorocima u prvoj crkvi, potrebno je naglasiti da su proroci u Starom zavjetu imali itekako važnu ulogu i poslanje u Božjem narodu. Oni su bili služitelji Boga i naroda. »Povezuju Boga s njegovim stvorom u jedinstvenosti sadašnjega trenutka.«⁶ Bog im je povjeravao poslanja u kojima su trebali biti poslušni do polaganja vlastitog života, iako im nije bilo uvijek lako ostati vjernima proročkome pozivu. Tako proroštva proroka, od Boga odabranih i poslanih Izabranome narodu, predstavljaju »znak Boga koji razgovara sa svojim narodom koji ga sluša; uspostavlja se nešto poput dijalektike između govora proroka u ime Jahvino i slušanje Izraela. O slušanju ili o odbijanju riječi proroka ovisi sudbina sreće ili nesreće naroda.«⁷

Uloga i zadaća proroka u Starome zavjetu te uloga i zadaća proroka u prvoj crkvi uvijek su nadahnjujući poticaj za izgradnju i ostvarenje župne zajednice kao proročke zajednice na početku dvadeset i prvog stoljeća.

1.2. *Župna zajednica kao proročka zajednica*

U hrvatskome narodu, na početku trećega tisućljeća, vidljiva je prisutnost mnoštva proroka i proročica s različitim vjerskim predznacima i misijama, koji stanovništvu, među kojima se može naći i nemali broj vjernika, članova župnih zajednica, nude razne usluge ili za njih pišu knjige.⁸ Nasuprot takvim samozvanim prorocima sumnjive životne prošlosti i upitnoga proročkog poziva i poslanja, župna zajednica stoji pred izazovom odgovoriti im i izgraditi proroke koji će biti povezani s Gospodinom povijesti i narodom koji putuje s njim, koji će živjeti u sadašnjosti, ali usmjereni prema budućnosti.⁹ Proroštvo prije nego dodirne budućnost, kako kaže Rino Fisichella,

progovara sadašnjosti; riječ je to koja, temeljeći se na riječi Gospodinovoj, vodi zajednicu u povijesti s radostima i strepnjama koje doživljava. Proroštvo treba shvatiti kao trajan oblik opomene koji obvezuje da se u životu nikada ne prihvati nikakva apsolutnost, već da se svaka stvar relativizira pred jednim potrebnim. Ono je izričaj koji jamči da je objava već sada dana čovječanstvu kako bi se obratilo i vjerovalo Očevoj ljubavi.¹⁰

5 Usp. Tozzi, Angela, Anna, Profetizam, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009, str. 939.

6 Prorok, u: Dufour, Xavier, Léon (uredio), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 31988, stupac 1030.

7 Fisichella, Rino, Proroštvo, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009, str. 943.

8 Usp. Blažević, Josip, *Proroci novoga doba*, Teovizija, Zagreb, 2001.

9 Usp. Tozzi, Angela, Anna, Profetizam, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009, str. 939.

10 Fisichella, Rino, Proroštvo, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009, str. 945.

U svjetlu starozavjetnih i novozavjetnih proroka i njihova poslanja razmišljamo o župnoj zajednici kao proročkoj zajednici na početku trećega tisućljeća. Proroci Staroga zavjeta imali su zadaću izgrađivati Božji narod, a proroci u prvoj Crkvi izgrađivati Isusovu zajednicu, novozavjetni Božji narod. Proroka ima i danas u Crkvi, kako u sveopćoj, tako i u župnim zajednicama. Oni ukazuju na situacije i djelovanje same zajednice. Njihova nastojanja idu za tim da budu što kvalitetniji nositelji Božje riječi i služitelji Bogu i ljudima.

Na tragu ovih konstatacija, da bi se danas izgrađivao Božji narod, Isusova zajednica kao proročki narod, nužno je imati viziju župne zajednice, znati njezinu svrhu i cilj jer je ona temeljna institucija unutrašnjeg uređenja partikularne crkve.¹¹ Koji položaj ima župna zajednica unutar jedne mjesne crkve i društva te što ona može ponuditi svojim članovima kao mjesto u kojem se lako može otkriti prisutnost i djelovanje njezina osnivača, Isusa Krista? Poznati pastoralist Paul Michael Zulehner zastupa tako izgradnju u Bogu utemeljene, bratske, sestrinske i društvene župne zajednice.¹² U takvoj župnoj zajednici, u kojoj je vidljiv proročki element, norme pastoralnoga djelovanja uvijek uključuju ostvarenje u evanđeljima predanoga Isusova naloga u vremenu, i to u situacijama u kojima župna zajednica počinje svoje pastoralno djelovanje, a koje (situacije) kroz svoje djelovanje suoblikuje. Tako je ona pozvana služiti *Kyriosu* u *kairosu*!¹³

Životnost župne zajednice vidljiva je i po pastoralnom planiranju i programiranju, životnost koja se po pastoralnom planu i programu prenosi na djelovanje i ostvarivanje župne zajednice kao proročke zajednice.¹⁴ Ako župna zajednica želi odgovoriti na znakove vremena i na samu crkvenu i društvenu situaciju u kojoj se nalazi, ne može to učiniti bez odgovarajućeg plana i programa vlastitoga djelovanja i ostvarivanja. Župna zajednica kao zajednica vjernika pod vodstvom svoga pastira treba biti svjesna svoje situacije, svoga stanja, cilja postojanja i načina, putova djelovanja te ostvarivanja zacrtanoga cilja. Pastoralni plan i program gradi župnu zajednicu kao proročku zajednicu jer planira i programira korake u njezinu ostvarivanju unutar nje same te unutar društva kojemu pripada. Dok planira i pro-

11 Usp. *Zakonik kanonskog prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1996, kanoni 515–552.

12 Usp. Zulehner, Paul Michael, *Gemeindepastoral*. Band 2, Patmos Verlag, Düsseldorf, ³1995, str. 142.

13 Riječ je o tri važna područja proučavanja pastoralnoga djelovanja Crkve, pa tako i župne zajednice: kriteriologija, kairologija i prakseologija. Usp. Zulehner, Paul, Michael, *Fundamentalpastoral*, Band 1., Patmos Verlag, Düsseldorf, ²1991, str. 14.

14 Više o pastoralnom planiranju i programiranju u: Aračić, Pero, Planiranje pastoralnog djelovanja; kako i zašto?, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 119 (1991), br. 2, str. 27–28, 33–34; Aračić, Pero, Prema 'planu i programu' u pastoralnom djelovanju. Načela, mogućnosti i teškoće, u: *Diacovensia* 12 (2004), br. 1, str. 55–72; Čondić, Alojzije, Pastoralno programiranje crkvenoga rada, u: *Crkva u svijetu* 42 (2007), br. 3, str. 422–451; Seveso, Bruno, La Chiesa può fare dei progetti? Vecchie domande, attuali sfide, u: *Pastoraltheologische Hefte* 2 (2009), br. 1, str. 5–26; Biel, Robert, Planbare Dimensionen der Theologie, u: *Pastoraltheologische Hefte* 2 (2009), br. 1, str. 27–36; Przygoda, Wiesław, Pastoraltheologischen Kriterien der Planung in der Kirche, u: *Pastoraltheologische Hefte* 2 (2009), br. 1, str. 37–48.

gramira korake svoga pastoralnog djelovanja, župna zajednica uvijek ima na pameti da je pozvana:

- biti na liniji Isusova evanđelja. Papa Benedikt XVI lijepo potiče svećenike, voditelje župnih zajednica, ovim riječima: »'Služiti Gospodinu' — svećeničko služenje znači upravo i naučiti upoznati Gospodina u njegovoj Riječi i učiniti da Ga upoznaju svi oni koje nam On povjerava«¹⁵
- trajno ukazivati na Isusov put kao i na odstupanje od njega,
- trajno ukazivati na devijacije sadašnjeg vremena na župnoj i društvenoj razini.

Da bi se župna zajednica uspjela ostvarivati kao proročka zajednica i u Crkvi, i u društvu, potrebna je suradnička povezanost svih njezinih članova. U tom smislu Drugi vatikanski koncil odlučno ističe činjenicu da su svi kršćani pozvani biti sudionicima u Kristovoj proročkoj ulozi i poslanju.¹⁶

Poticaje za ostvarenje župne zajednice kao proročke zajednice, kao i za promjene u životu i djelovanju župne zajednice u hrvatskome narodu i prilikama, vidljivo daje plan i program župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*. Župna je zajednica »najznačajnije mjesto u kojem se oblikuje i očituje kršćanska zajednica«. ¹⁷ U župi vjernici postaju svjesniji da su zaista Božji narod.¹⁸ Plan i program župne kateheze potiče na formiranje župne zajednice kao zajednice zajednica. Taj poticaj proistječe iz nove koncilske vizije Crkve, shvaćene kao mjesto zajedništva i sudjelovanja, u kojem krštenici — dakle vjernici, župljani, imaju jednako dostojanstvo, te su, u zajedništvu s pastirima, pozvani preuzimati svoje odgovornosti, sukladno svojim karizmama!

Župna kateheza smješta se u župnu zajednicu. U nastavku razmišljanja osvrćemo se na župnu katehezu čija je zadaća biti u službi životne vjere članova župne zajednice, odgajati proroke sadašnjosti u osobnim, obiteljskim, župnim i društvenim obilježnostima.

2. *Župna kateheza u službi životne vjere članova župne zajednice*

Plan i program župne kateheze nosi metanojski naslov *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*. U svojim polazištima on zahtijeva nužni prijelaz iz zbrinute u angažiranu zajednicu. To bi za župnu katehezu značilo da se »ne radi najprije o broju onih koji će u samom katehetskom djelovanju zajednice biti aktivni, mnogo je važnije da broj onih koji u zajednici svojim životom svjedoče vjeru postane ve-

15 Benedikt XVI: *Misli o svećeništvu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009, str. 55.

16 Usp. Apostolicam actuositatem. Dekret o apostolatu laika, u: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti. VII. popravljeno i dopunjeno izdanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 2; 6.

17 Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, br. 257.

18 Usp. Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, Glas Koncila, Zagreb, 21994, br. 67c.

ći«. ¹⁹ Tako će život zajednice postati kateheza, što je i smisao naglasaka svih katehetskih dokumenata koji govore o zajednicama koje su istodobno subjekt i objekt kateheze. ²⁰

Iščitavanjem plana i programa župne kateheze, uočljivo je da on ne donosi ništa posve novo, ništa što nije bilo prisutno u oblicima hrvatskoga pastoralnog i katehetskog djelovanja. Sada je to samo više strukturirano i prilagođeno potrebama vremena u kojem se nalazimo.

Pozitivna karakteristika plana i programa *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* je oživljavanje malih zajednica, u kojima bi se čovjek trebao kvalitetno razvijati u svim svojim ljudskim dimenzijama. Da bi se to moglo ostvarivati, nude se i dva pastoralno–katehetska puta. Prvi se put naziva dobna kateheza, a drugi kateheza posebnih, interesnih zajednica, živih vjerničkih krugova.

Dobna kateheza okuplja djecu i mlade koji već pohađaju konfesionalni vjeronauk u svome obvezatnom školovanju. Dvije su osnovne katehetske skupine u kojima se ostvaruje dobna kateheza: prvopričesnička i potvrđenička katehetska skupina. Prvopričesnici i potvrđenici su učenici trećega, sedmoga, osmoga razreda osnovne škole i u nekim nad/biskupijama učenici prvoga i drugoga razreda srednjih škola, i oni polaze redoviti vjeronauk u školi. Zbog primanja sakramenata za njih se kroz jednu pastoralnu godinu intenzivno organizira župna kateheza. ²¹ Plan i program ne dokida dobnu katehezu, nego potiče na njezino preoblikovanje i bolje osmišljavanje. ²²

Plan i program župne kateheze nabraja devetnaest posebnih, interesnih zajednica, živih vjerničkih krugova koji mogu biti ponuđeni vjernicima na izbor. ²³ Ja-

19 Pažin, Ivica, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*. Uključivanje vjernika laika u pastoralno djelovanje župne zajednice, u: *Diacovensia* 12 (2004), br. 1, str. 78.

20 Usp. Šagi, Bono, Zvonimir, Problemi pastora u službi zrele i angažirane vjere, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 129 (2001), br. 9, str. 562–564.

21 Još se uvijek u Crkvi u Republici Hrvatskoj i njezinoj pastoralno–katehetskoj praksi odvija jednogodišnja priprema učenika i učenica za sakramente, premda *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* naglašava da bi priprema učenika i učenica za sakramente pomirenja i euharistije trebala biti kroz dvije godine, a učenika i učenica za sakrament potvrde višegodišnja. Usp. Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Glas Koncila, Zagreb, 2008, br. 116; 68.

22 Usp. Šimunović, Josip, *Živi vjernički krugovi*. Važnost župne kateheze u životu župne zajednice, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 132 (2004), br. 10, str. 727.

23 Tih devetnaest posebnih, interesnih zajednica, živih vjerničkih krugova su: pastoralno–koordinacijska zajednica, liturgijska zajednica, marijanska zajednica, ministrantska zajednica, biblijska zajednica, zajednica obitelji, zajednica kršćanske kulture duha, zajednica duhovno–molitvenih pokreta, molitveno–meditativna zajednica, zajednica (udruga) mladih i odraslih, karitativna zajednica, zajednica za osobe s posebnim potrebama, misijska zajednica, ekumenska zajednica, zajednica evangelizacije društva, ekološka zajednica, zajednica »kršćana u distanci«, »zajednica na putu«, rekreativno–športska zajednica. Usp. Hrvatska biskupska konferencija — Nacionalni katehetski ured, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb–Zadar, 2000, str. 106–124.

sno, imena i broj posebnih, interesnih zajednica, živih vjerničkih krugova nisu strogo definirani i nepromjenjivi. Sve ovisi i o terenu, o životu pojedine župne zajednice, o profilima i potrebama koji se javljaju u njoj.²⁴

U posebnim, interesnim zajednicama, živim vjerničkim krugovima manje dolazi do izražaja dob čovjeka, a više njegove potrebe, htijenja i traženja. U njima osoba lakše može pronaći ono što u masi gubi: identitet, prihvaćenost, vlastitu vrijednost, čišćenje i razvoj osobnoga vjerskog opredjeljenja i mišljenja. Velika je mogućnost interesnih zajednica da čovjeka vrate njemu samome, bližnjemu i Bogu Stvoritelju. One ne nose bez razloga ime *živi vjernički krugovi*. Ako su živi, onda su u službi života, u službi Boga Stvoritelja koji je čovjeku darovao život kao neprocjenjivi dar.

Za sve katehetske zajednice, bilo dobne, bilo žive vjerničke krugove vrijedi okvirni program rada koji se prilagođava potrebama pojedinih zajednica.²⁵ Ono što se preporučuje za kvalitetno funkcioniranje bilo koje katehetske skupine je dobro razrađeni sadržaj susreta po modelu *celebratio catechetica*.²⁶

Župna kateheza doprinosi ili bi trebala doprinositi tome da barem jedan dio članova župne zajednice budu proroci u toj zajednici, ali i u društvu koje ih okružuje. Da bi se to postiglo, župna kateheza nužno treba ići za tim da kod svojih adresata učvršćuje osobnu i privatnu, obiteljsku, župnu i eklezijalnu te društvenu dimenziju vjere.

2.1. *Župna kateheza učvršćuje osobnu i privatnu dimenziju vjere svojih adresata*

Župna kateheza ima zadaću omogućavati iskustvo vjere i buditi osobnu vjeru svojih adresata.

24 Slobodno se mogu osnivati i neke druge zajednice za koje se osjeti potreba unutar župne zajednice, kao npr. zajednica medicinskog osoblja, zajednica seniora, zajednica invalida Domovinskoga rata, zajednica žena u župnoj zajednici, itd.

25 Program prati liturgijsku godinu koja je okosnica župne kateheze, a sve u župnoj katehezi, kako to sugerira temeljna nit ili okosnica, liturgijska godina, vodi k slavljenju Dana Gospodnjega. Program se također oslanja i na nauk Crkve koji je dan u Katekizmu Katoličke crkve i u relevantno pruženoj biografiji na kraju Plana i programa. Sadržaj programa župne kateheze razrađen je u bitne krugove i katehetske jedinice. Tih krugova ima šest i vremenski traju ovako: prvi krug pod zajedničkim nazivom *Otac nas okuplja* — od rujna do došašća, drugi krug pod nazivom *Bog pohodi narod svoj* — u božićno vrijeme, treći krug *Prolazi zemljom čineći dobro* — od blagdana Krštenja Isusova do Pepelnice, četvrti krug *Pred tajnom patnje i križa* traje kroz korizmu, uključujući i Veliki tjedan, peti krug *Bog oživotvoritelj i proslavitelj* prati uskršno vrijeme te šesti krug *Duh — voditelj Crkve* traje od Duhova do 15. lipnja, kada završava aktivnija provedba pastoralne godine. Usp. Hrvatska biskupska konferencija — Nacionalni katehetski ured, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb–Zadar, 2000, str. 17; 60–62.

26 Model održavanja katehetskih susreta u župnoj katehezi naziva se *celebratio catechetica* — katehetsko slavlje. On potiče da se vjera uči, slavi i živi te je različit od metodičkih sustava koji se koriste za rad u nastavi konfesionalnoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama. Model *celebratio catechetica* ima pet faza, a to su: dodir sa sakralnim prostorom, molitveno–slavljenički aspekt, poučni dio, katehetske zadaće i završetak. Usp. *Isto*, str. 54–56.

Svi se slažu da je obitelj prvo prirodno i povlašteno mjesto u »kojem dijete u najvećoj mjeri stječe životno iskustvo«²⁷, pa tako i religiozno. No stvarnost hrvatskih obitelji je veoma šarolika i komplicirana, pa i ambivalentna.²⁸ Iako se, prema zadnjem popisu stanovništva u Republici Hrvatskoj, katolicima izjasnilo 87, 83% stanovnika, djeca i mladi u svojim obiteljima žive u religioznom ozračju za koje je u većini slučajeva karakteristično nedovoljno životno kršćansko iskustvo vjere. Učenici koji su upisali katolički vjeronauk u školi u svojim se obiteljima ne susreću sa životnim ostvarenjem življenja vjere i kršćanstva.²⁹ To drugim riječima znači da rijetko u vlastitim roditeljima imaju istinske svjedoke vjere i kršćanstva, autentične prenositelje kršćanskih vrednota te da rijetko uživaju pravo kršćansko obiteljsko ozračje koje posreduje vjerničko iskustvo, pomaže rast u vjeri i u crkvenosti. Zato župna zajednica katehezom želi djeci i mladima omogućiti iskustvo življenoga kršćanstva i vjere pomoću odvijanja katehetskih susreta, svjedočanstvom vjerničkog života kateheta i osvjedočenih vjernika laika, kako bi oni sami mogli povezati sadržaje vjerske pouke s konkretnim, vidljivim kršćanskim životom. Umjesto primarnih svjedoka i prenositelja vjere (roditelja) na scenu stupaju sekundarni svjedoci i prenositelji.

Odraslima se, preko susreta u živim vjerničkim krugovima, mogu posredovati iskustva vjere voditelja pojedinih katehetskih skupina, ali im se također može omogućiti i rast i iskustvo vlastite vjere, ono što u svom životnom odrastanju nisu imali prilike primiti u obitelji. Odrasli su vjernici s vlastitim iskustvom vjere prvi potrebni prenositelji vjere u svojim obiteljima, baš kao i roditelji svojoj djeci, jer su obiteljsko okruženje i religiozna atmosfera veoma važni za daljnji odgoj u vjeri djece i mladih.

Župna kateheza ima poslanje buditi osobnu vjeru svojih adresata. To buđenje osobne vjere usko je povezano s poslanjem župne kateheze, koje se očituje u omogućavanju iskustva vjere njezinih adresata. Župna kateheza i župna sredina trajna su ozračja u kojima se prepoznaju, prihvaćaju te žive vjera i crkvenost. Ono što se nije dobilo u odgoju i obrazovanju unutar obitelji, župna zajednica nastoji pružiti u katehezi. Kod mnogih roditelja danas vjerska dimenzija i crkvenost nisu obaveštavajuće, pa u njih nema ni prave nakane odgoja djece u vjerskim pitanjima. Zato župna zajednica preko župne kateheze ima mogućnost u učenika nadomjestiti vjerske manjkavosti, deficite nastale u obiteljima.³⁰ Cilj župne kateheze nije samo dodir s osobom Isusa Krista nego i ulazak u zajedništvo, u bliskost s njime.³¹ Religiozna je dimenzija sastavna dimenzija svakog čovjeka.

27 Hobljaj, Alojzije, *Teološko-katehetska ishodišta vjerskoga odgoja u ranom djetinjstvu*, Glas Koncila, Zagreb, 2006, str. 42.

28 Usp. Baloban, Josip, *Crkvenost i obitelj pred izazovima*, Glas Koncila, Zagreb, 2004, str. 145–208.

29 Usp. Hrvatska biskupska konferencija — Nacionalni katehetski ured, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb–Zadar, 2000, str. 66.

30 Usp. Schmälzle, Udo, *Religiöse Erziehung in der Familie*, u: Ziebertz, Hans, Georg, Simon, Werner (uredili): *Bilanz der Religionspädagogik*, Patmos Verlag, Düsseldorf, 1995, str. 380.

31 Usp. Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, Glas Koncila, Zagreb, 1994, br. 5.

Poslanje župne kateheze da budi osobnu vjeru svojih adresata vrijedi i za katehetske susrete odraslih u živim vjerničkim krugovima. U tim malim katehetskim skupinama odrasli mogu naći mjesto na kojem će svoju osobnu vjeru probuditi i na razne načine učiniti djelotvornom u vlastitom životu i životu vlastite obitelji, gdje će djeca i mladi imati potvrdu življenja vjere i kršćanstva od svojih najbližih, od svojih roditelja.

2.2. *Župna kateheza promovira obiteljsku dimenziju vjere svojih adresata*

Već smo naglasili da je obitelj povlašteno i prirodno mjesto u kojem dijete u najvećoj mjeri stječe određeno životno iskustvo, pa tako i religiozno. Među bitne adresate župne kateheze spada svakako i kršćanska obitelj. Plan i program župne kateheze zalaže se za osnivanje vjerničkoga kruga ili interesne zajednice koja bi zahvaćala sve roditelje u župnoj zajednici. Potrebno je raditi s obiteljima, ulagati mnogo truda da »taj rad ne bude izoliran ili prigodan, tj. samo za roditelje prigodom dobne kateheze, odnosno u povodu slavlja sakramenata njihove djece, nego da se stvori pravi vjernički krug koji bi zahvaćao sve roditelje, tj. i one čija su djeca već odrasla«. ³² Valja također napomenuti da bi se u te katehetske susrete mogli povremeno uključivati i djeca i mladi.

Papa Pavao VI u Apostolskom nagovoru o evangelizaciji u suvremenom svijetu *Evangelii nuntiandi* naglašava:

Obitelj kao i Crkva mora biti mjesto gdje se Evanđelje prenosi i odakle ono zrači. U krilu takve obitelji, koja je svjesna svog poslanja, svi njeni članovi evangeliziraju a ujedno su svi evangelizirani. Ne samo da roditelji svojoj djeci prenose Evanđelje već to isto Evanđelje oni mogu primiti i od njih pošto je duboko proživljeno. Obitelji evangeliziraju i mnoge druge obitelji kao i sredinu u kojoj žive. ³³

Obitelj kao mala kućna crkva treba biti poput velike Crkve »trajno i intenzivno evangelizirana« ³⁴, ističe papa Ivan Pavao II u Apostolskoj pobudnici o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu *Familiaris consortio*, i nastavlja: »odatle proizlazi i njezina dužnost sveudiljnog odgoja u vjeri«. ³⁵ Da bi obitelj mogla to ispunjavati, nužan je rad s obiteljima unutar župne zajednice. U najraširenijoj kategoriji vjernika Crkve u Republici Hrvatskoj, onoj tradicionalnoj, većina su oni »koji su u vrijeme komunizma bili uskraćeni u temeljitoj vjerskoj formaciji u mladenačkoj i odraslijoj dobi«. ³⁶ Današnji vjernici su u velikoj mjeri religiozno neo-

32 Hrvatska biskupska konferencija — Nacionalni katehetski ured, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb–Zadar, 2000, str. 111.

33 Pavao VI, *Evangelii nuntiandi. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 22000, br. 71.

34 Ivan Pavao II, *Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 21997, br. 51.

35 *Isto*.

36 Aračić, Pero, Pastoralne vizije i pastoralna usmjerenja, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000), br. 3–4, str. 764.

brazovani,³⁷ a susreti roditelja unutar obiteljske katehetske zajednice i unutar odvijanja kateheze djece i mladih mogu biti put k religioznoj obrazovanosti i vjerničkom življenju u obitelji, župnoj zajednici i društvu. Ako se dođe do roditelja, onda će i kateheza djece i mladih imati podršku odraslih, i neće više biti upitna potreba njezina pohađanja.

2.3. *Župna kateheza učvršćuje eklezijalnu dimenziju vjere svojih adresata*

Župna kateheza učvršćuje eklezijalnu dimenziju vjere svojih adresata, odgajajući ih za međusobno zajedništvo i euharistijsko slavlje te potiče na angažiranost u životu same župne zajednice.

Kateheza adresata, bilo koje katehetske skupine, okuplja adresate u zajednicu i odgaja za zajedništvo. Okupljeni u katehetsku skupinu — zajednicu, stvaraju jedno određeno zajedništvo. Ono treba dobro funkcionirati da bi se postigao cilj katehetske skupine — zajednice. Veoma važna osobina svih članova katehetske skupine, i voditelja i adresata, jest znati pravilno komunicirati. Pravilnu komunikaciju i zajedništvo koje adresati bilo koje životne dobi nauče u katehetskoj skupini treba razvijati tako da se pomoću njih gradi župno zajedništvo. To se ostvaruje konkretnom i življenom crkvenošću, sudjelovanjem u životu župne zajednice. Dakle župna kateheza odgaja za zajedništvo u katehetskim skupinama, sa svim oblicima međusobnih akcija i komunikacije članova, te za življeno župno zajedništvo.

Bogoslužje Crkve je »vrhunac kojemu teži djelovanje Crkve i ujedno je vrelo iz kojeg struji sva njezina snaga«. ³⁸ U središtu života i djelovanja Kristove zajednice vjernika nalazi se baš euharistija, Kristova žrtva, koju je Krist ostavio naraštajima učenika činiti njemu na spomen. Ako djelovanje Crkve ima svoj vrhunac u bogoslužju, a djelovanje Crkve je i župna kateheza, onda i župna kateheza ima svoj vrhunac u bogoslužju i njegovu središtu — euharistiji.

Da bi svi vjernici mogli aktivno sudjelovati u euharistijskom slavlju, te sukladno tome donositi plodove u konkretnom životu, moraju razumjeti ono što se događa u činu euharistije. Govor o euharistiji i njezinu mjestu u životu vjernika donosi *program* župne kateheze. Katehetska pouka u župnoj zajednici odgaja za euharistiju i potiče na aktivno sudjelovanje u njoj.

Župna kateheza potiče na angažiranost u župnoj zajednici, na svojevrсно svjedočanstvo vjere unutar te zajednice koje mogu dati djeca, mladi i odrasli, predvođeni svjedocima vjere. To svjedočanstvo spomenutih adresata dolazi do izražaja na različite načine: od sudjelovanja u župnim akcijama karitativnog značaja — sakupljanju hrane, odjeće, igračkaka, starog papira, i sl., preko pripremanja župnih događanja — različitih priredbi i susreta, do sudjelovanja u molitvama na određene nakane, euharistiji i različitim pobožnostima u župnoj zajednici.

37 Usp. Šimunović, Milan, *Pastoral za novo lice Crkve. Teološka promišljanja o župnoj zajednici*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006, str. 171.

38 Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji, u: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti. VII. objavljeno i dopunjeno izdanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 10.

U katehetskima susretima razvija se i njeguje spomenuto međusobno zajedništvo i uzajamno djelovanje, osjećaj vrijednosti samih adresata i altruizma koji ne treba uvijek biti plaćen. Tu se stvaraju prve navike za kasniji dragovoljni rad unutar i izvan dragovoljnih organizacija. Katehetski susreti u razvijanju i omogućivanju raznih oblika angažiranosti uče članove katehetskih skupina osjećati s Crkvom³⁹, što s tjelesnim i intelektualnim razvojem poprima oblike življenog kršćanstva u obitelji, župnoj zajednici i društvu.

2.4. *Župna kateheza potiče društvenu dimenziju vjere svojih adresata*

Župna kateheza u svojim različitim mogućnostima katehetskih susreta potiče pojedine članove župne zajednice da budu aktivni i zauzeti proroci u društvenoj stvarnosti.

U svakoj životnoj dobi čovjek treba osjećati obvezu postati odgovornim građaninom vlastitoga društva i vlastite države. Svjesni smo da je politika postala svakodnevica našeg življenja. Uvukla se u skoro sve dimenzije života. Iako je to tako, ne žele i ne mogu svi postati političarima. Uvažavajući sveprisutnost politike u sferama svakodnevnoga života, katehetske skupine u župnoj zajednici pozvane su biti školom i rasadištem političkog služenja i socijalne osjetljivosti pojedinaca koji mogu zastupati (odmah ili u dogledno vrijeme) kršćanska načela života u političkoj i socijalnoj angažiranosti.⁴⁰

Biti aktivan i zauzet prorok u društvenoj sredini znači biti borac protiv agresivne manjine čije djelovanje nije uvijek prožeto kršćanskim vrednotama i evanđeoskim zahtjevima. Biti aktivan i zauzet prorok u društvenoj sredini znači ne priklanjati se i ne raditi po diktatu određenih skupina sumnjivih tendencija. Biti aktivan i zauzet prorok u društvenoj sredini znači ukazivati na nepravilnosti u društvu i ne dati se uvući u razne grešne strukture društvene stvarnosti, neovisno o tome koje dužnosti i funkcije obnašaju u društvu te kojem stupnju crkvenosti pripadaju.

Zaključno možemo reći da župna kateheza u svojim katehetskim skupinama različitih oblika ima zadaću osposobljavati članove župne zajednice da budu djelatni proroci u župnoj i društvenoj zajednici, konkretno u obiteljima, školama, na fakultetima, radnim mjestima te u raznim društvenim asocijacijama. Tako župna kateheza služi životu i životnosti vjere svojih adresata, kod kojih se onda ne bi trebao vidjeti raskorak u deklariranju katolicima, bez obzira na kojem stupnju crkvenosti i pripadnosti Crkvi bili, i nepokazivanju praktičnog i angažiranog katolicizma u osobnom, obiteljskom, župnom i društvenom životu.

39 Usp. Tamarut, Anton, *Sentire cum Ecclesia* — osjećati s Crkvom. Suvremeni naglasci, u: *Bogoslovska smotra* 76 (2006), br. 1, str. 61–79.

40 Usp. De Vanna, Umberto, *Mladi u skupini*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2000, str. 22.

3. Uloga župnika kao glavnog katehete i kao najvažnijeg odgojitelja u vjeri u župnoj zajednici

Malo poduži podnaslov ovog dijela članka krije samo dio ostvarenja svećeničkog identiteta koji mu je svojstven Sakramentom reda. Sakramentom reda svećenici se suobličuju Kristu svećeniku za stvaranje i izgradnju cijele Crkve. »Zbog toga ontološkog suobličavanja s Kristom, svećenička služba je poslanje koje oblikuje zajednicu, koordinira i daje snagu ostalim poslanjima i milosnim darovima.«⁴¹ U odnosu na katehezu, Sakrament reda svećenike čini odgojiteljima u vjeri, kako naglašava Dekret o službi i životu svećenika *Presbyterorum ordinis*:

Svećenicima kao odgojiteljima u vjeri pripada da se sami ili po drugima skrbe kako bi pojedini vjernici u Duhu Svetom bili dovedeni do toga da oblikuju svoj vlastiti poziv prema evanđelju, za iskrenu i djelotvornu ljubav i slobodu kojom nas je Krist oslobodio. Mala će korist biti od ceremonijâ, makar i lijepih, ili od udruga, pa bile one i cvatuće, ne bude li sve to služilo odgajanju ljudi da postignu kršćansku zrelost.⁴²

Opći direktorij za katehezu donosi vlastite zadaće svećenika, posebice župnika u katehezi. U tim zadaćama posebno se naglašava pravilno planiranje i programiranje župne kateheze te aktivno uključivanje vjernika laika u proces katehizacije u župnoj zajednici. Župnik tako ima zadaću:⁴³

- buditi smisao za zajedničku odgovornost prema katehezi kao zadaći koja zahvaća sve te priznavati i poštivati katehete i njihova poslanja u kršćanskoj zajednici,
- brinuti se o temeljnoj postavci kateheze i njezinu pravilnom i prikladnom planiranju i programiranju, podržavajući aktivno sudjelovanje samih kateheta,⁴⁴
- poticati i odabirati zvanja za katehetsku službu. Župnik kao kateheta svih kateheta u župnoj zajednici mora paziti na trajnu formaciju kateheta, posvećujući toj zadaći najveću moguću skrb,
- uključivati katehetsko djelovanje u projekt evangelizacije župne zajednice, uspostavljajući kvalitetnu vezu između kateheze, sakramenata i liturgije,
- jamčiti povezanost katehetskog djelovanja u župnoj zajednici s nad/biskupijskim pastoralnim planovima i programima, pomažući tako katehetama da budu aktivni suradnici zajedničkoga nad/biskupijskoga pastoralnog plana i programa.

Opći direktorij za katehezu završava broj u kojem donosi zadaće svećenika, posebice župnika, veoma važnom konstatacijom, kojoj je komentar suvišan. Ta kon-

41 Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, br. 224.

42 *Presbyterorum ordinis*. Dekret o službi i životu prezbitera, u: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti. VII. popravljeno i dopunjeno izdanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 6.

43 Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, br. 225.

44 Usp. Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, Glas Koncila, Zagreb, 21994, br. 64.

stacija glasi: »Iskustvo potvrđuje da kakvoća kateheze neke zajednice najvećim dijelom ovisi o prisutnosti i djelovanju svećenika.«⁴⁵

Župnik je pastir i odgojitelj župne zajednice i njemu je povjerena briga za cijelu zajednicu. Zauzima se da vjernici dođu do kršćanske zrelosti i prikladnom katehetskom formacijom. *Zakonik kanonskog prava* to ovako definira: »Vlastita je i teška dužnost osobito pastira duša voditi brigu za katehizaciju kršćanskoga naroda da vjera vjernika poučavanjem u nauku i iskustvom kršćanskog života bude živa, jasna i djelotvorna.«⁴⁶

Iako je župnik glavni kateheta i najvažniji odgojitelj u vjeri u župnoj zajednici, nije jedina osoba uključena u proces katehizacije povjerene mu zajednice.⁴⁷ U ostvarivanju te njegove važne zadaće pomažu mu suradnici po Sakramentu reda i po Sakramentu krštenja. Upravo to *Zakonik kanonskog prava* donosi u definiciji župnika:

Župnik je vlastiti pastir povjerene mu župe koji vodi pastoralnu brigu za predanu mu zajednicu pod vlašću dijecezanskog biskupa na čiji je dio u Kristovoj službi pozvan, da za tu zajednicu obavlja službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja u suradnji s drugim prezbiterima ili đakonima i uz pomoć koju mu pružaju vjernici laici, prema pravnoj odredbi.⁴⁸

Kao takav, župnik je u službi promicanja, razvijanja i podupiranja životne vjere i crkvenosti svojih članova na osobnoj, obiteljskoj, eklezijalnoj i društvenoj razini. Prema tome, svaki susret župnika i vjernika laika, bez obzira koja ga strana inicirala, trebao bi nositi obrise katehetskoga govora koji uključuje i promovira načelo vjernosti Bogu i vjernosti čovjeku.⁴⁹

3.1. *Župnik u službi promicanja, razvijanja i podupiranja vjere i crkvenosti članova župne zajednice na osobnoj razini*

Obnova župne zajednice u sebi uključuje nastojanje da se župna zajednica pretvori u mjesto topline i nade, uzajamne pomoći, u mjesto po mjeri čovjeka u kojem će se vjernik osjećati kao kod kuće i imati mogućnost doživjeti Božju prisutnost. U pastoralnom djelovanju često nedostaje individualan i osoban pristup. Zato župnik kao voditelj župne zajednice svaki susret sa svojim članovima može iskoristiti za razgovor o antropološkim temama, problemima i situacijama te empatijski sudjelovati u tim razgovorima. Susrete s vjernicima, bilo u osobnom razgovoru, bilo u katehetskim susretima, može obogatiti govorom o Bogu i vjeri u kontekstu sva-

45 Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, br. 225.

46 *Zakonik kanonskog prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1996, kan. 773. Za produbljanje ove tematike upućujemo na *Zakonik kanonskog prava* i na kanone od 774–780.

47 Usp. *Ti si Krist — za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske*, Nadbiskupijski ordinarijat, Đakovo, 2008, čl. 126.

48 *Zakonik kanonskog prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1996, kan. 519.

49 Usp. Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, Glas Koncila, Zagreb, 21994, br. 55; Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, br. 145.

kodnevice svojih sugovornika, gdje će se taj govor konkretno smješati u životni kontekst.

Mnogi će članovi župne zajednice u određenim životnim situacijama imati potrebu i za duhovnim vodstvom, pa će se obratiti župniku za pomoć u ostvarivanju svojega duhovnog rasta. »Duhovno vodstvo je pastoralna situacija u kojoj se vjernik obraća svećeniku ili drugomu pastoralnom djelatniku s temama svojega duhovnog rasta.«⁵⁰ Ljudi ne mogu postati osobe bez dijaloške relacije s drugima. I na putu prema Bogu također je važna dijaloška relacija.⁵¹ Taj komunitarni vid vjere ističe i *Katekizam Katoličke crkve*: »Vjera je osobni čin: slobodan čovjekov odgovor na poziv Boga koji se objavljuje. Ipak vjera nije osamljen čin. Nitko ne može sam vjerovati, kao što nitko ne može sam živjeti.«⁵² Duhovno vodstvo ima svoj specifičan cilj, a to je pomagati vjerniku u razvoju i rastu u duhovnom odnosu s Bogom.⁵³

U svim ovim momentima susretanja svojih župljana, župnika krasi topla i ljudska komunikacija te dušobrižništvo s ljudskim licem i srcem. Tako će svojim djelovanjem biti svjedok kršćanstva koji ozbiljno uzima ljudski element, »budući da je to ljudsko mjesto na kojem treba tražiti Boga, i na kojem se on susreće«.⁵⁴

3.2. *Župnik u službi promicanja, razvijanja i podupiranja vjere i crkvenosti članova župne zajednice na obiteljskoj razini*

Župnik kao glavni kateheta i odgojitelj u vjeri u župnoj zajednici zadužen je promicati, razvijati i podupirati vjeru i crkvenost članova zajednice na obiteljskoj razini. Plan i program župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* nudi mogućnost uspostavljanja obiteljske katehetske zajednice unutar župne zajednice. Obitelj kao kućna crkva⁵⁵ ima posebno i nezamjenjivo značenje za crkvu i društvo.⁵⁶ Obiteljska katehetska zajednica želi posvijestiti kršćanskim obiteljima koje je njihovo poslanje u Crkvi i u društvu, vodeći se Božjom riječju kako bi im objavila njihovu pravu bit, smisao i poslanje.⁵⁷ Uz ovaj oblik rada s obiteljima unutar župne zajednice obitelji svakako treba uključivati i u jednogodišnju pripremu njihove djece i mladih za sakramente pomirenja, euharistije i potvrde.

50 Szentmártoni, Mihály, *Osjetljivost za čovjeka. Pastoralna psihologija*, Glas Koncila, Zagreb, 2010, str. 106.

51 Usp. *Isto*, str. 105.

52 *Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994, br. 166.

53 Usp. Szentmártoni, Mihály, *Osjetljivost za čovjeka. Pastoralna psihologija*, Glas Koncila, Zagreb, 2010, str. 108.

54 Schillebeeckx, Edward, Christliche Identität und menschliche Integrität, u: *Concilium* 18 (1982), Heft 5, str. 318.

55 Usp. Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi, u: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti. VII. popravljeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, 2008, br. 11.

56 Usp. Apostolicam actuositatem. Dekret o apostolatu laika, u: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti. VII. popravljeno i dopunjeno izdanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 11.

57 Usp. Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002, br. 21–33.

Uviđa se potreba rada s roditeljima djece i mladih koji se pripremaju za sakramente, i to ne samo kroz roditeljske sastanke, koji su manje–više sastanci tehničke naravi, nego je nužno na tim sastancima roditeljima pružati i određenu pastoralno–katehetsku skrb. Plodonosan je to oblik rada s odraslima, a takvim radom moguće je primiti nove ideje i prijedloge, otkloniti mnoge nesuglasice, neznanja ili neshvaćanja.

Također je za roditelje dobro organizirati duhovne obnove, radionice, tribine na određenu temu te ih uključiti u rad već postojećih skupina unutar župne zajednice (npr. roditelje koji su zaposleni u zdravstvu uključiti u rad karitativne skupine).

Rad s obiteljima uključuje dobro i kvalitetno osmišljen priježenidbeni pastoral koji se neće oslanjati samo na postojeće zaručničke tečajeve službeno organizirane na dogovorenim razinama nego i na susrete unutar župne zajednice, a pogotovo sa župnikom kao njezinim voditeljem.

U kontekstu razmišljanja o župniku i njegovoj službi promicanja, razvijanja i podupiranja vjere i crkvenosti članova župne zajednice na obiteljskoj razini valjalo bi razmišljati i o preoblikovanju svećeničkog posjeta obiteljima prigodom božićnih blagdana.

3.3. *Župnik u službi promicanja, razvijanja i podupiranja vjere i crkvenosti članova župne zajednice na eklezijalnoj razini*

Hrvatski biskupi su u svom dokumentu *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* ponudili široku paletu mogućnosti organiziranja katehetskih susreta u dobrim skupinama i u živim vjerničkim krugovima ili interesnim zajednicama, u kojima djeca, mladi i odrasli mogu rasti u svojoj vjeri i proročkoj dimenziji na razini župe. »Stvaranjem živih vjerničkih krugova — što tvori podlogu za novo lice župne kateheze — stvara se uvjerenje da vjera nije samo za djecu i mlade nego i za odrasle, odnosno za cijelu župnu zajednicu.«⁵⁸ Župnik je onaj koji promiče pastoralno–katehetsku brigu i skrb za sve članove župne zajednice.

Može se opravdano postaviti pitanje o osobama koje bi sve te ponuđene katehetske skupine ostvarivale u župnoj zajednici. Nemoguće je raznovrsne katehetske susrete valjano i kvalitetno realizirati bez župnih kateheta i animatora pojedinih zajednica. Pastoralni i katehetski imperativ upozorava na uključivanje župnih kateheta ili katehistica i animatora pojedinih zajednica u pastoral župne zajednice.

Uz župnike, upravitelje župnih zajednica i župne vikare, župni kateheta bi mogao biti vjeroučitelj u školi. Od onih koji su u školi zaposleni na puno radno vrijeme ne može se tražiti preuzimanje glavnine župne kateheze. Bilo bi poželjno da ti vjeroučitelji/ice preuzmu određenu katehetsku skupinu u dogovoru sa župnikom ili prema vlastitom izboru. U svakom slučaju bilo bi pastoralno korisno da su i preko vođenja određene katehetske skupine vidljivo prisutni u životu i djelovanju

58 Hrvatska biskupska konferencija — Nacionalni katehetski ured, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb–Zadar, 2000, str. 17.

župne zajednice. Mnogi koji su završili filozofsko–teološki studij ili Katehetski institut ne moraju se osjećati pozvanima raditi u školi. Takvima treba omogućiti uključivanje u župnu katehezu, a to pak zahtijeva i rješavanje pravedne nagrade, zaposlenja, o čemu treba voditi brigu župna zajednica ili nad/biskupija. Doći će sigurno i vrijeme kada će kateheta biti i pastoralni asistent službeno zaposlen u župnoj zajednici.⁵⁹

3.4. *Župnik u službi promicanja, razvijanja i podupiranja vjere i crkvenosti članova župne zajednice na društvenoj razini*

Župna zajednica je dio društva. Na mnoge načine djeluje *ad intra*: naviještanjem Božje riječi, slavljenjem sakramenata i ostalih liturgijskih čina te dijakonij-skim služenjem. No kao dio društva u kojem postoji, djeluje i *ad extra*, tj. na društvenoj razini. Angažiranje vjernika u župnoj zajednici ne isključuje zauzimanje u društvenoj zajednici. Vjernik, član župne zajednice, svoju vjeru treba konkretno pokazivati i u društvenoj stvarnosti u kojoj živi i djeluje.

Župnik svoju zadaću promicanja, razvijanja i podupiranja vjere i crkvenosti članova župne zajednice na društvenoj razini ostvaruje u homilijama. Božju riječ koja je aktualna u svako doba smješta u životni kontekst svojih vjernika s vidljivom poukom i poticajem za konkretno djelovanje u društvenoj stvarnosti. Treba napomenuti da se propovjedaonica ne smije koristiti kao politička pozornica!

Nadalje, kao glavni kateheta i odgovorni odgojitelj u vjeri u župnoj zajednici, u planiranje i programiranje župne kateheze župnik će u njezinoj izvedbi stavljati naglasak i na razvijanje habitusa adresata, koji će se očitovati u osjećanju s Crkvom/župnom zajednicom i s društvom. Socijalni nauk Crkve diktira temeljne kriterije pastoralnog djelovanja i na društvenome području. Ti kriteriji su: »naviještanje Evanđelja; sučeljavanje evanđeoske poruke s društvenim zbiljama; planiranje akcija usmjerenih obnovi tih zbilja, usklađujući ih s potrebama kršćanskog morala«. ⁶⁰ U tu svrhu župnik može organizirati ili podupirati organiziranje tribina, predavanja, stručnih rasprava u župnoj zajednici, pisanje o toj tematici u župnim listićima ili na internetskoj stranici župne zajednice.

Sve ove akcije služe motiviranju i zalaganju vjernika, članova župne zajednice, za kršćanski angažman u društvu; da se zalažu za kršćanske vrijednosti u svojoj struci, da se uključe u pojedine inicijative ili da sami pokrenu inicijative koje se bore za temeljna ljudska prava, da nauče preuzimati odgovornosti i djelovati odgovorno na razini župne zajednice i na razini društva.

Zaključne misli

Razmišljali smo o veoma aktualnoj temi i problematici Crkve u Republici Hrvatskoj, koja se odnosi na ostvarenje župne kateheze, i njezinu doprinosu izgradnji

⁵⁹ Usp. *Isto*, str. 131.

⁶⁰ Papinsko vijeće »Iustitia et pax«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005, br. 523.

župne zajednice kao proročke zajednice, čija bi prisutnost u mjesnoj crkvi i društvu bila vidljiva i učinkovita. U tom smislu izričemo i nekoliko zaključnih misli kao poticaje za ostvarenje župne kateheze u župnoj i društvenoj sadašnjosti:

1. Župna kateheza odigrala je neprocjenjivu ulogu u vrijeme komunizma, kada su se u župnim zajednicama odgojile mnoge generacije vjernika. Iako je demokratskim promjenama omogućen povratak vjeronauka u osnovne i srednje škole, župna kateheza ne gubi na svojoj važnosti u vjerskom odgoju i obrazovanju članova župnih zajednica u novonastalim prilikama. Bilo je potrebno samo osmisliti njezino odvijanje u novonastaloj crkvenoj i društvenoj stvarnosti te u suodnosu s vjeronaukom u školi, koji ima svoju svrhu u školskom odgojno–obrazovnom sustavu. U tu svrhu hrvatski su biskupi odobrili 2000. godine plan i program župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*. Taj plan i program ne dokida dobnu katehezu, a promovira žive vjerničke krugove, interesne zajednice. Time se željelo stvoriti ozračje i uvjerenje da kateheza u župnoj zajednici nije samo za djecu i mlade nego za cijelu župnu zajednicu.

Desetogodišnje razdoblje od pojave ovoga plana i programa za župnu katehezu pokazalo je da on sadrži mnoge vrijedne poticaje, ali da se ti poticaji rijetko vide i ostvaruju u župnim zajednicama, te da čak i mnogi župnici nisu upoznati s planom i programom. Bilo bi nepošteno i nepravedno ne istaknuti one župnike i one župne zajednice koje su s njim upoznate i nastoje u svojim mogućnostima praktički provesti poticaje dokumenta hrvatskih biskupa. Sam dokument hrvatskih biskupa daje poticaje, no potrebno ih je pretvoriti u detaljne i konkretne planove i programe predloženih katehetskih skupina s popratnim materijalima, kako bi se moglo kvalitetnije raditi u župnim zajednicama. Hvalevrijedna su nastojanja određenih izdavačkih kuća koje svoje izdavačke aktivnosti usmjeruju i prema toliko potrebnim materijalima za odvijanje pojedinih katehetskih skupina u župnoj zajednici.

2. Kvalitetnim i razrađenim planovima i programima dobnih katehetskih skupina i živih vjerničkih krugova, interesnih zajednica, župna katehizacija postiže svoju svrhu, a to je da svoje adresate ne uvodi samo u dodir nego i u zajednicu, u bliskost s Isusom Kristom.⁶¹ Kao takva, ona članove župne zajednice odgaja u vjeri na četiri razine: osobnoj, obiteljskoj, eklezijalnoj/župnoj i društvenoj.

3. Župna kateheza u raznovrsnim katehetskim oblicima treba doprinostiti tome da pojedinci i skupine budu proroci u samoj župnoj zajednici i u društvenoj stvarnosti u kojoj žive i djeluju. Zamjetljivo je kako u katoličkoj Republici Hrvatskoj katolici još uvijek nisu dovoljno prisutni u društvu. Nisu li u određenoj mjeri za to odgovorni nositelji službi u župnim zajednicama, kao i voditelji katehetskih skupina u kojima se ostvaruje župna kateheza?

4. Župnik kao odgovorna osoba kojoj se povjerava cjelokupno vođenje župne zajednice glavni je kateheta i odgojitelj u vjeri u župnoj zajednici. On ne treba i ne može voditi sve spomenute dobne katehetske skupine i žive vjerničke krugove, ali mora biti upućen u njihovo planiranje, programiranje i ostvarivanje. Pomoć u

61 Usp. Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, Glas Koncila, Zagreb, 21994, br. 5.

ostvarivanju katehetskog procesa u katehetskim skupinama pružaju mu suradnici po ređenju i po Sakramentu krštenja. Njegova je zadaća brinuti se za katehetska zvanja u vlastitoj župnoj zajednici, kako bi župna kateheza što plodonosnije ostvarivala svoj cilj i svrhu.

5. Ostvarivanje odvijanja župne kateheze u njezinim raznovrsnim oblicima potiče na razmišljanje o suradnicima u katehetskom procesu u župnoj zajednici. Može se promovirati i razvijati kršćansko dragovoljstvo, u kojem će pojedini vjeroučitelji zaposleni u osnovnim i srednjim školama darovati jedan ili dva sata dragovoljnoga rada župnoj zajednici kao voditelji određenih katehetskih skupina.⁶² No potrebno je u kontekstu hrvatske stvarnosti razmišljati i o mogućnostima cjelodnevnoga angažmana župnih kateheta s pravednom nagradom.

6. Župnik kao glavni kateheta i odgojitelj u vjeri u župnoj zajednici treba raditi na vlastitoj katehetskoj trajnoj formaciji da bi mogao optimalno ostvarivati svećenički identitet na početku dvadeset i prvog stoljeća.

7. Župna zajednica svjesna svoga stanja i cilja u svoje pastoralno planiranje i programiranje unosi ostvarivanje onih katehetskih skupina za koje se pokaže pastoralna i katehetska potreba te mogućnost ostvarivanja.

Parish Catechesis in Building Up Parish Communities as Prophetic Communities

*Josip Šimunović**

Summary

The article examines parish catechesis in the building up of the parish community as a prophetic community. The topic is of current interest and vital importance as concerns the predicament of the Church in Croatia. Namely, the issue must be scrutinized with respect to (non-)realization, goal and tasks of parish catechesis, a more efficacious reflection on pastoral-catechetical work and, finally, the life of the parish community as a whole. The first section contains a discussion on the realization of the parish community as a prophetic community. The second section puts an emphasis on parish catechesis in the function of promoting a vital faith of parish community members. The third section of the article reviews the role of the parish priest as the principal catechetist and primary educator in the faith within the parish community. Key words: parish catechesis, parish community, parish priest-catechetist and educator in faith

62 Usp. *Ti si Krist — za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske*, Nadbiskupijski ordinarijat, Đakovo, 2008, čl. 133.

* Prof. dr. sc. Josip Šimunović, Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb. Address: Vlaška 38, p. p. 432, 10001 Zagreb, Croatia. E-mail: josip.simunovic@zg.htnet.hr